

€ 62.068 boete
voor de hennepkwekerij
in oma's schuur

Steven de Jong

€ 62.068 boete
voor de hennepkwekerij
in oma's schuur

en 20 andere opzienbarende zaken
uit de rechtbank

Nieuw Amsterdam

© 2024 Steven de Jong
Alle rechten voorbehouden
Omslagontwerp Pinta Grafische Producties
NUR 339, 402
ISBN 9789046828007
www.nieuwamsterdam.nl
www.voorhethekje.nl
Nieuw Amsterdam maakt deel uit van Park Uitgevers

*Justice must not only be done,
but must also be seen to be done.*

Gordon Hewart, rechter (1870–1943)

Inhoud

Woord vooraf 11

Inleiding 13

Hoofdstuk 1

Volgens Dave reed een ander 181 km/u in zijn auto 23

Een aanrijding met zijn bestelbus? Rob weet van niets 29

Hij had geluk, zegt de rechter, en u pech. Zo is het leven 35

Koranverzen zetten Rotterdamse buurt op stelten 43

Baasje voor de rechter. Er is een konijn doodgebeten 49

Staande gehouden wegens te langzaam rijden.

Of vanwege een AIVD-signalering? 54

Wat zijn je rechten en plichten tijdens een rechtszaak? 59

Hoofdstuk 2

Ja, hij wurgde haar, maar ze heeft hem inmiddels vergeven 65

Vader smet de salontafel tegen de muur omdat zijn zwangere vrouw alleen maar aandacht voor de kinderen had 71

Schrijf in je dagboek, adviseert de rechter. Hou op met die lange e-mails 77

Een telepathisch misverstand 83

Zo kwaad dat hij de moestuin van de burens doodspoot 89

Een onontwarbare kluwen van een straatruzie 95

Twee schoenen, twee maanden gevangenisstraf 101

Is iedereen echt voor de wet gelijk? 108

Overduidelijk schuldig en toch vrijspraak. Hoe zit dat? 111

Wat gebeurt er als je afwezig bent op je eigen zitting? 113

Hoofdstuk 3

Drie flessen wijn om de vrijheid te vieren en toen ging het weer mis 115

Een kinderwagen vol gestolen waar 120

Nuchter zou hij zulke dingen nooit gezegd en gedaan hebben 125

Eén keer door rood en meteen alles kwijt 130

- Die drugsplanten zijn ‘niet vanzelf naar binnen gewandeld’ 136
- De arbeidsongeschikte cocaïnedeleer Martin ‘werkte welbewust mee aan een wereld die over lijken gaat’ 143
- Kun je elke zitting van de rechtbank bijwonen? 150
- Waarom worden namen van verdachten in de media geanonimiseerd? 152
- Is openbaarheid onderdeel van de straf? 154
- Hoe openbaar is openbaar? 156

Hoofdstuk 4

- Een hennepkwekerij in oma’s schuur 159
- De baan als vrijwilliger in de bibliotheek ging niet door toen John zijn buurman met een priem in het oog raakte 164
- Onder Riaz’ rechtersvoet is de auto een dodelijk wapen 181
- Waarom zweert Nederland de leugendetector af? 196
- Wat te doen als Google je misstap niet vergeet? 199
- Wat betekent ‘het recht om vergeten te worden’? 201
- Verantwoording 203
- Dankwoord 205

Woord vooraf

Slechts weinig burgers wagen zich in een rechtszaal. Ik heb het dan niet over betrokkenen, verdachten of slachtoffers. Ik bedoel hier de burger als belangstellende. In mijn vorige functie, als hoofdofficier van justitie, keek ik vaak tegen een lege publieke tribune aan. Alleen bij spraakmakende zaken was die vol. Dat is jammer, want wat zich ter zitting afspeelt is cruciaal in een rechtsstaat.

Zittingen zijn in beginsel openbaar. Zodat u en ik als burger het recht kunnen aanschouwen, begrijpen, bekritisieren en controleren. In strafzaken gaat het om schuld en onschuld, passie en spijt, mijn en dijn, waarheid en leugen, leed en pijn, intenties en gedrag, straf of geen straf. Er zijn vaste spelers als een rechter, officier, advocaat of een journalist, maar ook incidentele voorbijgangers, vaak slachtoffers of verdachten. Of enkele toeschouwers op de publieke tribune, vaak leerlingen met hun docent op excursie. Maar wat daar gebeurt is van ons allemaal.

Daarom is het boek van Steven de Jong zo belangrijk. Hij

laat ons zien dat de realiteit soms bizar is, maar vaak ook genuanceerder dan het publieke beeld. Welk onnoemelijk leed er slachtoffers kan worden aangedaan, maar ook dat verdachten gebutst en beschadigd kunnen zijn. Dat de waarheid vinden niet eenvoudig is. Dat de belangen flink kunnen botsen in de zittingszaal. Dat mijn collega's van de reclassering de lastige taak hebben om te adviseren over de persoon van de verdachte, over risico's op herhaling en passende sancties. En dat rechters ons vertrouwen meer dan waard zijn, omdat ze dat moeilijke werk gewetensvol doen.

Dit mooie boek geeft een realistisch beeld van wat zich afspeelt in het hart van de rechtsstaat en nodigt hopelijk uit tot een bezoek aan zo'n openbare zitting.

Mr. dr. Johan Bac

Algemeen directeur Reclassering Nederland, voormalig
hoofdofficier van justitie

Inleiding

Gemeentebode Johannes Beek kon in de lente van 1907 de verleiding niet weerstaan. In een postvak op het stadhuis glinsterden 135 gulden. Staangeld voor de draaimolen, de oliebolenkraam en de luchtschommel, door kermisexploitanten opgestuurd. Deze borg, bedoeld om de Hoornse Kermis te organiseren, vloei­de echter niet in de gemeentekas, maar in de zak van de ambtenaar.

Normaal gesproken had marktmeester Willem Markus het beheer over de leges, maar die was ziek. Eenmaal terug op kantoor viel hem het kastekort meteen op. Hij confronteerde zijn assistent Beek ermee, die na enige aarzeling toegaf dat hij zich niet had kunnen beheersen. Markus beloofde dat hij de burgemeester niet zou inlichten als Beek het gestolen bedrag terug zou betalen. Tot op de laatste cent!

Beek kwam die afspraak na. Markus brak zijn belofte.

En dat had grote gevolgen, zowel voor de betrokkenen als voor de Nederlandse rechtspraak. Ruim een eeuw na dato wordt de historische uitspraak in deze zaak nog dagelijks

toegepast op strafzittingen: variërend van een naïeve fietshe-
ling tot een dodelijk verkeersongeluk, zoals beschreven in
dit boek. De strafzaak tegen Beek schiep, zoals dat heet,
vaste jurisprudentie. Dusdanig dat juristen van een rechts-
monument spreken. En dat heeft niet alleen met die 135 ver-
duisterde guldens te maken.

Wat was er dan nog meer aan de hand?

Toen de burgemeester van Hoorn door zijn trouwe func-
tionaris Willem Markus getipt werd, was deze laaiend. *Nee,
toch niet weer die Beek?!* De tweeënzestigjarige Beek was im-
mers al eerder ontslagen voor zo'n vergrijp, maar had een
tweede kans gekregen toen een ambtenaar in die functie
overleed. Nu was het genoeg geweest! Johannes Beek hoorde
niet in overheidsdienst, hij was een ordinaire dief. Op vrijdag
17 mei 1907 werd hij voor de tweede keer op staande voet
ontslagen, tot schande van vrouw en kind.

Er volgden jaren in armoede. Beek had niet alleen het
gestolen belastinggeld moeten terugbetalen, hij moest zich
sinds zijn ontslag ook zonder vast inkomen redden. De ge-
hele stad wist inmiddels wat hij gedaan had en hoezeer hij
de bejaarde marktmeester Willem Markus haatte. Na drie
jaren, vier maanden en vijftien dagen wrok nam Johannes
Beek wraak. Zoete wraak, in de meest letterlijke betekenis
van het woord. Beek vatte het plan op om de marktmeester
te vergifigen met een taart voor zijn vierentachtigste ver-
jaardag.

Om een dwaalspoor op te zetten, liet hij een zwager rat-
tenkruid (arsenicum) halen. Beek reisde zelf naar Haarlem

om daar een taart te kopen. In de binnentuin van een café strooide hij het gif tussen de eerste en tweede laag. Vervolgens reisde hij naar Amsterdam om de taart bij Van Gend & Loos af te geven. Hij deed er een briefje bij, waarop de marktmeester gefeliciteerd werd. ‘Eet u dit maar lekker op en laat het niet oubakken worden. Een kermisreiziger.’ De rechtshandige Beek schreef expres met links.

Markus’ dienstmeisje Grietje Appelman (14) nam de taart op 29 september 1910 aan. Hoewel Markus de taart aansneed, had hij geen trek. Zijn vrouw Maria (86) en Grietje aten er wel van. Zij moesten daarna overgeven en kregen diarree. De oude Maria stierf. Grietje leek ook te bezwijken. De artsen hadden haar al opgegeven, de laatste sacramenten werden toegediend en haar familie nam afscheid. Wonderwel knapte ze toch op.

‘Twee brave oudjes op zo’n wrede wijze van elkaar gescheiden,’ schreef een krant, toen duidelijk werd dat de taart bewust vergiftigd was en dat dit dus niets minder dan een moordaanslag was. De Hoornse Taartmoord bereikte krantenlezers in het hele land. In de stad zelf waren de inwoners uiterst geschokt. Dat iemand je zo iets kan aandoen, de dood verpakt in een geschenk, hoe wreed!

Die rare snuiter van een Beek moet dit gedaan hebben, vermoedde menigeen. Ondanks het uitgekiende dwaalspoor besloot de politie de ontslagen bode te verhoren. En toen brak Beek. Ja, hij had dit gedaan, maar het was niet de bedoeling om ‘de vrouw van’ iets aan te doen, laat staan het dienstmeisje. Het was Willem Markus die dood moest!

Willem Markus had als doelwit van de aanslag geen mo-

lecuul arsenicum binnengekregen, dus hoezo ‘taartmoord’, argumenteerde Beeks advocaat. Weliswaar was de echtgenote gestorven, maar dat was niet met opzet en al helemaal niet volgens plan. Er kon dus onmogelijk sprake zijn van moord op de vrouw. Hoogstens dood door schuld, daar wilde de advocaat namens Beek nog wel voor tekenen.

Moord, moord, moord! Wat de Horinezen betreft kon daar geen misverstand over bestaan. Er was een vrouw dood omdat Beek een giftaart op haar adres liet bezorgen. Toen hij van het arrestantencomplex werd overgebracht naar het Huis van Bewaring moest de politie hem de woedende menigte van het lijf houden. Het volk zou nog lang woedend blijven, ook na het vonnis van de rechtbank te Alkmaar. Waar de officier van justitie levenslang eiste voor moord op de vrouw en poging tot moord op het dienstmeisje, daar besloot de rechter anders. Beeks motief beperkte zich tot het vermoorden van de man. Geen opzet en voorbedachte raad in relatie tot Maria’s dood dus. Hij werd vrijgesproken van moord op de vrouw én vrijgesproken van poging tot moord op Grietje. Wel wordt hij veroordeeld voor doodslag op Maria en poging tot moord op marktmeester Willem Markus. Het vonnis: vijftien jaar cel.

Een rechtsmonument

Tot zover de verouderde rechtspraktijk. Wat er vervolgens in hoger beroep werd besloten, bepaalt de rechtspraktijk van vandaag – en dus ook de strafzaken in dit boek. Volgens het Amsterdamse gerechtshof had Beek de dood van Maria wel

degelijk *gewild*. Hij *wist* dat het eten van de taart dodelijk zou zijn en had, zo bleek later, ook voor de bezorging ervan bedacht dat het mogelijk zou zijn dat ook zij van de taart zou eten. Ondanks dat besef vooraf had Beek niks ondernomen om te *voorkomen* dat zij er ook daadwerkelijk van zou eten. Niks geen dood door schuld dus, en ook geen doodslag, maar gewoon moord! Opzettelijk, met voorbedachten rade, had Beek een situatie geschapen waarin Maria zou komen te overlijden. *Willens en wetens*. Daar kwam nog poging tot moord op Willem Markus bij.

Het vonnis van de arrondissementsrechtbank werd zodoende vernietigd en de Hoge Raad, de hoogste rechter, zou de uitspraak van het Hof later bekrachtigen in het Hoornse Taart-arrest van 19 juni 1911. De vorm van opzet die hier bewezen werd geacht, heet sindsdien ‘voorwaardelijk opzet’. Deze wordt vooral in verkeerszaken toegepast, in situaties waarin chauffeurs ‘willens en wetens’ roekeloos reden of aangeschoten achter het stuur kropen, maar niet doelbewust een bepaald iemand wilden aanrijden. ‘Voorwaardelijk opzet’ betekent dat een dader bewust de aanmerkelijke kans aanvaardde dat zijn handelen (of nalaten) een bepaald gevolg zou hebben. Die kans wordt dan op de koop toegenomen. De rechter toetst of diegene zich bewust was van die kans. Dit is van belang bij delicten waarvoor opzet vereist is om tot een strafrechtelijke aansprakelijkheid te komen, maar waarbij niet bewezen kan worden dat de dader een expliciet doel voor ogen had.

Opzet of niet? Die rechtsvraag speelt in zo ongeveer elke strafzaak in dit boek. Ik woonde als rechtbankverslaggever een aantal jaren, met tussenpozen, tientallen strafzaken bij. Verhalen van de straat en van achter de voordeur. Zaken die zelden spraakmakend waren, maar in de behandeling ervan lieten zien hoe de rechtsstaat werkt en wat ieders rol daarin is. Waarom krijgt de ene verdachte een voorwaardelijke boete terwijl een ander de cel in moet? Waarom mag de ene verdachte zijn vonnis in vrijheid afwachten en zit de andere al een half jaar vast? De wet belooft in gelijke gevallen gelijk te oordelen, en rechtszaken verlopen volgens een vast script. Maar de praktijk is weerbarstiger. Waar de ene verdachte keurig in pak met een map vol bewijsstukken 'voor het hekje' verschijnt, komt de andere opdagen in een trainingspak, zich koppig beroepend op zijn zwijgrecht (en sommigen komen helemaal niet opdagen). Waar de ene rechter de verdachte eerst op zijn gemak stelt, informeert naar zijn wel en wee, een glaasje water regelt, daar legt de andere rechter meteen de kale feiten op tafel.

Er trok een divers gezelschap verdachten aan mij voorbij: ondernemers, verslaafden, seizoenswerkers, psychiatrische patiënten, moeders, opa's en heel veel mannen tussen de achttien en vijfentwintig jaar, de risicogroep. Over deze mensen gaat dit boek. En over de feiten die hun ten laste worden gelegd: drugshandel, fietshealing, huiselijk geweld, winkeldiefstal, mishandeling en snelheidsovertredingen. Verhalen over mensen die te horen krijgen dat ze de komende jaren achter slot en grendel moeten. Verhalen waarin de grens tussen recht en onrecht gedeceideerd afgehamerd wordt. Straf-

zaken die nog lang door mijn hoofd bleven spoken, die mij de ene keer woest maakten en de andere keer uiterst mild stemden.

Wat opviel: ter zitting ontmoette ik niet zozeer dieven, misbruikers, oplichters, mishandelaars, stalkers en moordenaars. Nee, ik zag vooral mensen met een redelijk functionerende gewetensfunctie die op enig moment de grip op hun leven hadden verloren en pas daarna tot hun misdrijf kwamen. Ik kreeg een glimp mee van milieus waarin mensen ‘maatschappelijk uitgecheckt’ hadden. Ik zag de kwetsbaarheid van degenen die geen stabiele jeugd hadden gehad, verkeerde vrienden kregen of vanwege psychische instabiliteit in de problemen raakten. Ik ontdekte hoeveel geduld de hulpverlening heeft met mensen die steeds dezelfde fouten maken. In deze zaken werd niet alleen een straf opgelegd, er was veel meer aan de hand. Veroordeelden moesten in therapie of kregen een voorwaardelijke straf, als stok achter de deur, als drijfveer om op het rechte pad te blijven.

Vlieg op de muur

Hoewel de publieke tribune vaak leeg is, is de aandacht voor rechtspraak tegenwoordig groter dan ooit. Het Marengo-proces, waarin zeventien verdachten uit de drugswereld terechtstonden, werd jarenlang op de voet gevolgd. Het civiele recht komt tot leven in populaire programma's zoals *De Rijdende Rechter* en *Mr. Frank Visser doet uitspraak*; het strafrecht in de podcast *Napleiten* van misdadjournalist Wouter Laumans en strafpleiter Christian Flokstra. Wel-

bekend zijn de onderhoudende tv-optredens van *Telegraaf*-rechtbankverslaggever Saskia Belleman. *Justice must not only be done, but must also be seen to be done*, luidt het adagium wereldwijd. Ik heb mijn best gedaan zo beeldend mogelijk te schrijven. Wat in de droge vonnissen achterwege blijft, lees je in dit boek.

Als rechtbankverslaggever bleef ik het liefst een vlieg op de muur. Dat lukte niet altijd. Mijn aanwezigheid werd soms benoemd door de rechter, ik werd op de gang weleens nage-roepen ('Niet mijn naam in de krant, hè!'), en toen ik nog rookte raakte ik tijdens een schorsing eens aan de praat met een zenuwachtige verdachte van een levensdelict die in afwachting van zijn vonnis op vrije voeten was. Een zus van een veroordeelde afperser mailde mij dat haar broer heus spijt heeft (wat onvoldoende zou blijken uit mijn verslag). Om details te checken zocht ik regelmatig contact met advocaten, officieren en rechters. Dat maakte de verhalen feitelijk, maar ik moest er dan wel voor waken dat het evenwicht niet verstoord werd. Advocaten hadden nogal eens de neiging om 'na te pleiten', terwijl ik mij tot de zitting beperkte.

Gewaarschuwd mens

De verhalen in dit boek kunnen zonder juridische basiskennis begrepen worden. Voor wie meer wil weten over het rechtsritueel zijn er uitlegkaders en nabeschouwingen. In dit boek volgen 22 van de meest opzienbarende zaken waarvan ik verslag deed. Het zijn zaken die mij bijbleven vanwege de